

O REGINĂ

PE

EAȘAFOD

Hilary Mantel

Traducere din limba engleză

ANCA IRINA IONESCU

LITERA

București

CUPRINS

Personaje.....	7
Arbore genealogic	12

PARTEA ÎNTÂI

I. Șoimii. Wiltshire, septembrie 1535.....	19
II. Ciorile. Londra și Kimbolton, 1535, toamna	55
III. Îngerii. Stepney și Greenwich. Crăciun 1535 – Anul Nou 1536.....	145

PARTEA A DOUA

I. Cartea Neagră. Londra, ianuarie–aprilie 1536.....	215
II. Stăpânul Fantomelor. Londra, aprilie–mai 1536...	323
III. Prada. Londra, vara anului 1536.....	523
Nota autoarei.....	529
Mulțumiri	531

I

ȘOIMII

Wiltshire, septembrie 1535

Copiii lui cad din cer. Se înalță în șa să privească, în spatele lui se întind meleagurile nesfârșite ale Angliei; copiii cad, cu aripi aurite, cu firișoare de sânge în ochi. Grace Cromwell plutește în aerul rarefiat. Este tăcută când înhață prada, tăcută și atunci când alunecă în zbor planat spre pumnul lui. Dar sunetele pe care le scoate, foșnetul penelor și scârțâitul, oftatul și gânguritul mic din gâtulejul ei sunt semne de recunoaștere intime, filiale, aproape dezaprobatore. Pieptul ei este vărgat, din gheare îi atârnă fâșii de carne. Mai târziu, Henric va spune:

– Fetele tale au zburat bine astăzi.

Șoimul Anne Cromwell se așază pe mânușa lui Rafe Sadler, care călărește alături de rege și face o conversație ușoară. Sunt obosiți; în vreme ce soarele coboară, cei doi se întorc la Wolf Hall, lăsând frâiele slăbite pe grumazul cailor. Mâine soția lui și cele două surori vor pleca. Femeile astea moarte, cu oasele lor de mult afundate în lutul Londrei, au suferit o transmigrație. Plutesc imponderabile pe curenții superiori de aer. Nu le este milă de nimeni. Nu răspund nimănui. Viețile lor sunt simple. Când privesc în jos, nu văd nimic altceva decât prada lor și penele de împrumut

ale vânătorilor: văd un univers sclipitor, tremurător, plin cu mâncare pentru ele.

Toată vara a fost așa, o sfârtecăre continuă, cu blană și pene zburând peste tot; câinii bătuți și biciuiți, caii oboșiți mergând cocoșați, gentlemenii oblojindu-și vânățiile, entorsele și bășicile. Și cel puțin câteva zile soarele a strălucit deasupra lui Henric. Cândva înainte de amiază, norii s-au adunat dinspre vest și a început să cadă o ploaie cu picături înmiresmate; dar soarele a apărut din nou cu o dogoare arzătoare și acum cerul e atât de limpede, încât poți să privești în paradis și să-i spionezi pe sfinți ca să vezi ce fac.

În timp ce descăleacă și predau caii grăjdarilor și suitei regelui, mintea lui e deja la documente: la depeșele de la Whitehall, expediate cu cai în galop spre stațiile de poștă înființate pretutindeni acolo pe unde merge curtea. La cina cu familia Seymour va asculta orice povești au de gând gazdele să-i spună; va accepta orice dorință a regelui, așa ciufulit, fericit și binevoitor cum pare în seara aceasta. După ce se va duce regele la culcare va începe și noaptea lui de lucru.

Deși ziua s-a încheiat, Henric nu pare dispus să intre în casă. Se uită în jur adulmecând mirosul sudorii de cal, are pe frunte o arsură de soare ca o bandă lată, cărămizie. Și-a pierdut pălăria pe la începutul zilei și, conform uzanțelor, toți participanții la vânătoare au fost nevoiți să-și scoată și ei pălăriile. Regele a refuzat toate ofertele de înlocuire. Când amurgul se va lăsa peste pădure și peste câmpii, slujitorii vor căuta panașul negru tremurând pe fundalul întunecat al ierbii sau strălucirea insignei lui de vânătoare, Sfântul Hubert cu ochi de safir.

Se simte deja toamna. Se știe că nu vor mai fi multe zile ca aceasta; așadar, stau nemișcați câteva clipe, cu toți

băieții de la grajdurile din Wolf Hall mișunând în jurul lor; ținutul Wiltshire și comitatele de vest se întind într-o ceață albăstruie; stau nemișcați, iar mâna regelui se odihnește pe umărul lui; chipul lui Henric este grav în timp ce evocă drumul făcut azi, printre boschetele verzi și pârâiașele repezi, pe lângă arinii de pe marginea apei, prin ceața ușoară care s-a împrăștiat pe la ora nouă; prin ploaia scurtă urmată de vântul ușor care s-a potolit și s-a stins; prin arșița neclintită de după-amiază.

– Cum de nu v-ați ars, domnule? întreabă Rafe Sadler.

Roșcovan de felul lui, asemenea regelui, are acum chipul de un roz aprins, plin de pete și pistruii; până și ochii par să-i sufere. Thomas Cromwell ridică din umeri și-l cuprinde pe Rafe cu brațul pe când merg cu toții spre casă. A străbătut toată Italia – zăbovind mult atât pe câmpul de luptă, cât și în curtea umbrită a casei de negoț – fără să-și piardă paloarea londoneză. Copilăria de haimana, zilele petrecute pe râu sau pe câmp – toate acestea l-au lăsat la fel de alb cum l-a făcut Dumnezeu.

– Cromwell are o piele de crin, spune regele. Singurul aspect sub care seamănă cu această floare sau cu oricare alta.

Cu această tachinare, ceata de vânători se îndreaptă spre masa de seară.

Regele plecase de la Whitehall în săptămâna când murise Thomas More, o săptămână mizerabilă și ploioasă din iulie, astfel încât copitele suitei regale se afundau adânc în noroi pe drumul spre Windsor. De atunci înaintează prin ținuturile de vest; oamenii lui Cromwell, după ce au terminat treburile regelui de la Londra, au ajuns din urmă curtea regală la mijlocul lui august. Regele și însoțitorii lui dorm

neîntorși în case noi de cărămidă roz, în case vechi ale căror fortificații s-au prăbușit sau au fost dărâmate și în castele fanteziste care arată ca niște jucării, castele lipsite de fortificații reale, cu ziduri pe care ghiulele unui tun le-ar doborî ca și când ar fi de hârtie. Anglia s-a bucurat de cincizeci de ani de pace. Acesta este legământul Tudorilor: pacea este promisiunea lor. Fiecare familie se străduiește să facă cea mai bună impresie în fața regelui, de câteva săptămâni oamenii tencuiesc de zor cuprinși de panică, cioplesc pietre în mare grabă și gazdele suveranului se reped să atârne trandafirul dinastiei Tudor alături de propriul lor blazon. Caută cu înfrigurare și șterg de peste tot orice urmă a Caterinei, fosta regină, zdrobesc cu ciocanele rodiile de Aragon, bucățelele lor sfărâmate și semințele sunt împrăștiate. Și în locul lor – dacă nu este timp pentru sculptat – pe blazoane este pictat în culori stridente șoimul lui Anne Boleyn.

Hans i-a ajuns din urmă și a schițat un portret al reginei Anne, dar acesta nu i-a plăcut; cum să-i mai faci pe plac în zilele acestea? L-a desenat pe Rafe Sadler, cu bărbuța lui îngrijită și gura strânsă, cu pălăria la modă, un disc cu pene care se clatină într-un echilibru nesigur pe capul lui tuns scurt.

– Mi-ai făcut nasul foarte turtit, maestre Holbein, se plânge Rafe, la care Hans îi răspunde:

– Și cum aş putea eu să-ți repar nasul, Master Sadler?

– Și l-a rupt pe când era copil, alergând prin țarc, spune Cromwell. L-am scos chiar eu de sub picioarele calului, era un ghemuleț amărât care urla din toți bojocii după maică-sa. Îl strânge pe băiat de umăr. Haide, Rafe, curaj, eu cred că ești foarte chipeș. Amintește-ți ce mi-a făcut Hans mie.

LIBRIS | We know books

Thomas Cromwell are acum vreo cincizeci de ani. Are un trup de truditor al pământului, îndesat, viguros, cu tendință de îngrășare. Părul, cândva negru, i-a încărunțit, iar pielea palidă și netedă pare să fi fost gândită să reziste deopotrivă la ploaie și la soare; oamenii strâmbă din nas și spun că tatăl lui era irlandez, deși în realitate fusese berar și fierar în Putney, și mai tunde și oi, un om băgat în fel de fel de treburi, arțăgos, bețiv și scandalagiu, adus adesea în fața tribunalului pentru că bătuse pe cineva sau pentru că înșelase pe altcineva. Cum de fiul acelui ins a putut ajunge atât de sus în cercurile puterii – aceasta e o întrebare pe care și-o pune toată Europa. Unii spun că s-a ridicat odată cu familia Boleyn, rudele reginei. Alții spun că a obținut totul prin intermediul cardinalului Wolsey, fostul lui protector; Cromwell a fost omul lui de încredere, a făcut rost de bani pentru el și îi știa secretele. Alții afirmă că s-a înhăitat cu tot felul de vrăjitori. A început să umble prin străinătate încă din copilărie, a fost mercenar, negustor de lână, bancher. Nimeni nu știe pe unde a fost și pe cine a cunoscut, și nici el nu se grăbește să spună. Nu se cruță niciodată când este vorba să-l slujească pe rege, își cunoaște valoarea și meritele și are grija să fie răsplătit: slujbe, privilegii, titluri de proprietate, conace și ferme. Știe cum să se descurce, are metoda lui; farmecă un om sau îl corupe, îl ademenește sau îl amenință, îi arată care este adevăratul lui interes și-i prezintă respectivului anumite aspecte ale personalității sale despre care nici el nu știa că există. În fiecare zi domnul Secretar are de-a face cu nobili care, dacă ar putea, l-ar nimici dintr-o singură lovitură, ca pe o muscă. Știind acest lucru, se distinge prin politețea sa, prin calmul și atenția neobosită pe care le dedică problemelor Angliei. Nu are obiceiul să se

explice. Dar ori de câte ori l-a chemat norocul a fost prezent, ieșind imediat în prag și deschizând larg ușa la bătaia lui timidă în lemn.

În locuința sa din Austin Friars, portretul stăpânului casei domnea pe perete; era înfășurat în stofe de lână și blănuri, strângând un document cu mâinile încleștate de parcă ar fi vrut să-l stranguleze. Hans împinsese o masă ca pentru a-l zăgăzui, spunând: „Thomas, nu trebuie să râzi“. Continuaseră în felul acesta; Hans fredona în timp ce lucra, pe când Cromwell privea feroce cam pe la mijlocul distanței dintre ei. Când văzuse portretul terminat, spusese:

– Dumnezeule, arăt ca un ucigaș!

Iar fiul lui, Gregory, îi replicase:

– Ce, nu știi?

Acum se fac reproduceri pentru prietenii lui și pentru admiratorii evanghelici din Germania. Nu se va despărți de original – „dacă tot m-am obișnuit cu el“, după cum îi place să spună –, așa că atunci când intră în hol găsește versiuni ale lui însuși în diverse etape de devenire: un contur provizoriu, parțial trasat cu cerneală. De unde să începi cu Cromwell? Unii încep cu ochii lui mici și pătrunzători, alții, cu pălăria. Unii ocolesc chestiunea și pictează sigiliul și foarfeca, alții pornesc de la inelul cu turcoaz pe care i l-a dăruit cardinalul. Indiferent de unde încep, rezultatul final va fi același: dacă bărbatul din portret are o nemulțumire împotriva ta, n-ai vrea să-l întâlnești într-o noapte fără lună. Tatăl lui, Walter, spunea:

– Băiatul meu, Thomas, te uiți o dată urât la el, și-ți scoate ochii. Pune-i piedică, și îți taie piciorul. Dar dacă nu-l calci pe coadă, este un adevărat gentleman. Și le dă de băut tuturor.

LIBRIS | We know books

Hans l-a pictat pe rege cu un chip blând, îmbrăcat în mătăsuri, șezând după masă împreună cu oaspeții lui, cu ferestrele deschise ca să audă cântecele întârziate ale păsărilor și să vadă primele lumânări care sosesc împreună cu fructele glasate. În fiecare etapă a călătoriei sale, Henric poposește la reședința seniorului local, împreună cu regina Anne. Suita lui este găzduită la nobilii de rang mai mic. Se obișnuiește ca, cel puțin o dată în timpul vizitei, gazda regelui să le ofere drept mulțumire o masă acestor gazde secundare, ceea ce înseamnă un efort deosebit din partea lui. Trebuie să numere căruțele care vin cu provizii în timp ce bucătăria începe să se agite; se trezește el însuși dis-de-diminează, înainte să se lumineze de ziuă, când cuptoarele de căramidă sunt curățate și pregătite pentru prima tranșă de pâine, carcacele de animale sunt despicate, oalele, așezate pe pirostrii, păsările, tăiate și jumulate. Unchiul lui a fost bucătar la un arhiepiscop și, pe când era copil, stătea pe la bucătăriile de la palatul Lambeth; cunoaște treburile acestea ca pe buzunarul său și nimic din ceea ce înseamnă confortul regelui nu trebuie lăsat la voia întâmplării.

Zilele acestea sunt perfecte. Lumina limpede, netulburată prinde fiecare bobită de fruct care licărește în tufiș. Fiecare frunză, cu soarele în spatele ei, atârnă ca o pară de aur. Mergând spre vest în toiul verii, ne-am pierdut în urmăriri prin pădure și am traversat văi până ce am ajuns în acel ținut înalt unde, chiar și peste două comitate, se simte prezența schimbătoare a mării. În această parte a Angliei, uriașii, strămoșii noștri, și-au lăsat lucrările de terasament, roabele și niște pietre imense care încă stau în picioare. Iar noi, englezii, fiecare bărbat și femeie, mai avem picături din sângele lor de uriaș în vene. În vremurile acelea de demult,

UBRIS | We know books

într-o țară nesticată de oi și de plug, strămoșii noștri vânau zimbri și elani. Pădurea se întindea înainte cale de câteva zile. Uneori se descoperă arme străvechi: securi care trebuiau mânuite cu ambele mâini și doborau și calul și călărețul dintr-o lovitură. Să ne gândim la rămășițele acestor bărbați morți care îngrașă pământul. Războiul i-a îngropat acolo, și războiul abia așteaptă să se întoarcă. Când străbați aceste câmpii nu te gândești numai la trecut. Este vorba de ceea ce este latent în sol, de ceea ce zămislește; sunt zilele care vor veni, războaiele încă nepurtate, rănile și morțile pe care pământul Angliei le ține la căldură ca pe niște semințe. Când îl vezi pe Henric cum râde, cum se roagă, cum își conduce oamenii pe poteca din pădure, ai crede că stă la fel de bine înfipt pe tron ca și pe cal. Aparențele pot fi înșelătoare. Noaptea stă treaz; privește bărnela sculptate din tavan; își numără zilele. Și spune:

– Cromwell, Cromwell, ce să fac? Cromwell, salvează-mă de împărat! Cromwell, salvează-mă de Papă!

Apoi îl cheamă pe arhiepiscopul de Canterbury, Thomas Cranmer, și-l întreabă:

– Este sufletul meu osândit?

În acest timp, la Londra, ambasadorul împăratului, Eustache Chapuys, așteaptă de zile întregi vestea că poporul Angliei s-a ridicat împotriva regelui său crud și nelegiuit. Își dorește din răspuțeri să audă această veste și este gata să pună la contribuție oameni și bani grei ca să se adeverească. Suveranul lui, împăratul Carol, este stăpânul Țărilor de Jos și al Spaniei, precum și al ținuturilor ei de peste mare; Carol este bogat și, din când în când, este furios pentru că Henric Tudor a îndrăznit s-o dea la o parte pe mătușa sa, Caterina, ca să se însoare cu o femeie pe care oamenii de rând o numesc

LIBRIS We know books

târfa cu ochi holbați. Chapuys îl imploră pe stăpânul său prin depeșe urgente să invadeze Anglia și, unindu-și forțele cu rebelii din partea locului, cu претендентii și cu nemulțumii, să cucerească această insulă blestemată, unde regele și-a reglementat propriul divorț printr-o lege a parlamentului și s-a proclamat Dumnezeu. Papa nu e deloc încântat de faptul că este luat în răs în Anglia și numit „episcopul Romei“, că veniturile i-au fost tăiate și îndreptate spre visteria lui Henric. Deasupra capului lui Henric plutește o bulă de excomunicare, formulată, dar încă nepromulgată, ceea ce îl transformă într-un proscris printre regii creștini din Europa: care sunt invitați, de fapt, încurajați să treacă peste Canalul Mânecii sau peste frontiera cu Scoția și să se servească din tot ceea ce-i aparține ereticului. Poate că împăratul va veni. Poate că va veni regele Franței. Poate că vor veni împreună. Ar fi plăcut să putem spune că suntem pregătiți pentru ei, dar realitatea este alta. În cazul unei incursiuni armate s-ar putea să fim nevoiți să dezgropăm oasele gigantilor și să-i lovim în cap cu ele, pentru că nu avem armament, nu avem praf de pușcă, nu avem oțel. Aceasta nu este vina lui Thomas Cromwell; așa cum spune Chapuys strâmbându-se, în regatul lui Henric ar fi fost mai multă ordine dacă Cromwell ar fi fost numit în post în urmă cu cinci ani.

Dacă vrei să aperi Anglia – și el vrea din tot sufletul, n-ar pregeta să meargă pe câmpul de luptă cu sabia în mână –, trebuie să știi ce înseamnă Anglia. În arșița lui august a stat cu capul descoperit la mormintele sculptate ale strămoșilor, oameni în armură din cap până-n picioare, cu platoșă, cămăși de zale și mâini înmănușate, țepeni în tunicile lor, cu încălțările ascuțite la vârf odihnindu-se pe lei, grifoni și câini de piatră: oameni de piatră, oameni de oțel, cu soțiile

lor blânde încastrate alături de ei ca niște melci în cochiliile lor. Noi credem că timpul nu-i poate atinge pe morți, dar le atinge monumentele, îi lasă fără nas și fără degete din cauza accidentelor și a uzurii provocate de trecerea veacurilor. De sub faldul unei draperii apare piciorușul dezmembrat al unui heruvim; pe o pernă sculptată zace vârful unui deget retezat. „La anul trebuie să-i reparăm pe strămoșii noștri“, spun lorzii din comitatele de vest; dar scuturile și animalele care se sprijină pe blazoanele lor, mărturiile realizărilor și faptelor lor vitejești sunt întotdeauna vopsite proaspăt, și seniorii aceștia își înfrumusețează relatările cu isprăvile strămoșilor, cu ceea ce au fost și ceea ce au avut: armele pe care le-a purtat strămoșul meu la Agincourt, cupa pe care a primit-o strămoșul meu chiar din mâna lui Ioan de Gaunt. Dacă în ultimele războaie dintre familiile York și Lancaster părinții și străbunicii lor au ales greșit tabăra, păstrează o tăcere deplină. După trecerea unei generații greșelile trebuie iertate, reputațiile trebuie refăcute; altfel Anglia nu poate merge înainte, va merge în spirală înapoi, în trecutul întunecat.

Nu are strămoși, firește; nu de genul cu care te poți lăuda. A existat cândva o familie nobilă pe nume Cromwell și, când a intrat el în slujba regelui, heralzii l-au rugat să adopte, de dragul aparentelor, blazonul acesteia. „Dar eu nu fac parte dintre ei“, a răspuns el politicos, „și nu vreau să-mi însușesc meritele lor.“ Fugise de pumnii tatălui său când avea numai cincisprezece ani; traversase Canalul și se înrolase în armata regelui Franței. Luptase de când învățase să meargă, iar dacă tot lupți, de ce să nu fii plătit pentru asta? Însă există meserii mai profitabile decât cea de soldat,